

דרך מצותיך

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

”אחרי ה” (א)

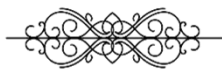
פרשת ראה

תשפ”ו

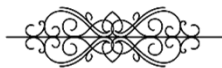
לומדים יקרים,

בחודשיים הקרובים נפרסם את ביאור הרב למאמר "אחרי ה'",
מספר 'דרך מצוותיך' לאדמו"ר הצמח צדק.

תוכן העניינים

- הניסיונות מביאים "לדעת את ה'" 3
- גם בניסיונות יש חיות אלוקית..... 8
- חמישה סוגי ניסיונות..... 11

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

"אחרי ה' אלוקיכם תלכו, ואותו תיראו" וגו', עד "ובו תדבקון". פרט הכתוב שישה דברים בעבודת ה': תלכו, תיראו, תשמורו, וגו'. הנה מה כתיב לעיל מיניה, "כי מנסה ה' אלוקיכם אתכם לדעת" וגו'. ולהבין מהו "כי מנסה כו" (וכבר עמדו בזה רבותינו ז"ל מפרשי התורה, הלא ה' יתברך יודע בראש מה שיהיה בסוף, ואם כן איך שיך לומר שצריך לנסות בפועל לידע אם יעמוד בניסיון כו', הלוא בלאו הכי הכל גלוי וידוע לפניו, כנזכר לעיל. ואף על פי שהבחירה והרשות נתונה ביד האדם, אם ירצה יעשה ואם ירצה לא יעשה, מכל מקום אף על פי כן ה' יתברך ידע מקודם מה שיבחר, כמבואר בספרים, ולמה צריך לנסותו?

הניסיונות מביאים "לדעת את ה'"

עיקרו של המאמר עוסק בענייני ניסיונות, ולכן הוא פחות עוסק בעולמות מופשטים לגמרי, אלא בעניינים שיותר קרובים למציאות שלנו. "אחרי ה' אלוקיכם תלכו, ואותו תיראו, ואת מצותיו תשמור, ובקולו תשמעו, ואתו תעבדו וגו' עד ובו תדבקון" (דברים יג,ה). פרט הכתוב שישה דברים בעבודת ה': תלכו, תיראו, תשמורו, תשמעו, תעבדו ותידבקו וגו'. הנה מה כתיב לעיל מיניה, בפסוק שלפני כן: "כי מנסה ה' אלוקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' וגו' (דברים יג,ד). אם כן, קודם כל התורה מדברת על הניסיון שהקב"ה מנסה אותנו, ולאחר מכן יש את הציווי של ששת הדברים שיש בעבודת ה'. ולהבין מהו "כי מנסה ה' אתכם" כו', כלומר מה המהות והמשמעות של הניסיון הזה?

(ומעיר הצמח צדק: וכבר עמדו בזה רבותינו ז"ל מפרשי התורה, על השאלה לשם מה בכלל נחוץ הניסיון, הלא ה' יתברך יודע בראש מה שיהיה בסוף, ואם כן איך שיך לומר שצריך לנסות בפועל לידע אם יעמוד בניסיון כו', הלוא בלאו

הכי הכל גלוי וידוע לפניו, כנזכר לעיל. הרי עניינו של ניסיון הוא לבחון אם דבר מסוים עובד או לא, אבל מכיוון שהקב"ה יודע מה שעתיד להיות והוא יודע מראש את התוצאות, לשם מה הוא צריך לעשות ניסיונות? ואף על פי שהבחירה והרשות נתונה ביד האדם, אם ירצה יעשה ואם ירצה לא יעשה, מכל מקום אף על פי כן ה' יתברך ידע מקודם מה שיבחר, כמבואר בספרים, ולמה צריך לנסותו? עניין הבחירה והידיעה היא שאלה אחרת לגמרי שאיננה עיקר העניין כאן, אך אחת השאלות בתוך העניין היא האם הידיעה קובעת את הבחירה או לא, ויש מי שמסביר שזה שעצם קיומה של הידיעה איננו כופה את הבחירה לכיוון מסוים. מובאים לעניין הזה מספר משלים, שאינם פותרים את העניין במלואו, אך אם נהפוך אותם למשל מודרני אז אפשר לדבר על מישהו שמבין בטבע בני האדם, והוא רואה אדם שעומד בפני דאגה או התלבטות, והוא יכול להעריך בזכות ידיעותיו מה אותו אדם הולך לעשות. הנקודה היא שהידיעה הזו כמובן איננה מכריחה את אותו אדם לבחור בבחירה מסוימת, מכיוון שזו ידיעה שהיא חיצונית

והתירוץ המבואר על זה ברמב"ן סוף פרשת וירא שהוא כדי שיצא המעשה מכח אל הפועל, להיות לאדם שכר מעשה טוב ולא שכר לב טוב לבד. אך לכאורה, דחוק בכאן לשון הפסוק דכאן, "כי מנסה כו' לדעת", דאם כן מה פירוש לדעת). העניין, כי הנשמה קודם ירידתה בעולם הזה הייתה עומדת בעולם העליון, וכמו שכתוב: "חי ה' אשר עמדתי לפניו", ושם היה לה גילוי אלוקותו יתברך. ואחר כך ירדה בסתר המדרגות בעולם הזה השפל, להיות בהסתר פנים וריחוק מקום מאור ה'. ותכלית ירידתה הוא בשביל הניסיונות שבאין לאדם, שהם מהסתר פנים והסתלקות חיות השפע, במניעות בריאות הגוף (כמו באיוב שנקרא ניסיון, כמו שכתוב באיוב ד, ב: "הנסה דבר אליך תלאה"), ובמניעות ממון, כדי להסתיר על אור וחיות ה' וקדושתו יתברך, ולהיות מונע מבית ומבחוץ לאדם שבא להתקרב לה' ולעבודתו יתברך. כי "דרך רשעים צלחה".

וזהו "ובא האות והמופת לאמר נלכה" וכו', כלומר ששם גילוי האות והמופת, הגבהת קרנם בהגדלה וריבוי החיות, ולכן אומרים "ידינו" דווקא "רמה" כו', ומגביהין כנשר קרנם. וצריך האדם התגברות יתרה לעמוד בניסיון שלא לחוש

שבו נאמר "כי מנסה ה' אלוקיכם אתכם כו' לדעת", דאם כן מה פירוש לדעת, המילה 'לדעת' לא מסתדרת עם ההסבר של הרמב"ן לניסיונות. זה לא שהצמח צדק הולך להסביר את עניין הניסיון מצידו של הקב"ה, אלא גם הוא מסביר את מהות העניין מצד האדם, ואף על פי כן הוא מעיר כאן שזו בעיה כללית בהסבר של מהות הניסיון).

העניין, כי הנשמה קודם ירידתה בעולם הזה הייתה עומדת בעולם העליון, וכמו שכתוב: "חי ה' אשר עמדתי לפניו" (מלכים ב ה, טז). אלו אמנם דברים שהנביא אומר, אך כל אדם יכול לומר אותם, מכיוון שכל נשמה לפני שהיא ירדה לעולם הזה היא הייתה לפני כן בעולם עליון והיא עמדה לפני ה', ושם היה לה גילוי אלוקותו יתברך. ואחר כך, אחרי שהאדם נולד, ירדה בסתר המדרגות בעולם הזה השפל, להיות בהסתר פנים וריחוק מקום מאור ה'. אם כן, הנפש

אליו לגמרי, ויש לו חופש לבחור באיזו אפשרות שהוא רוצה; ובכל זאת יכולה להיות לאותו אחד שמבין בטבע האדם ידיעה מה הוא הולך לעשות.

לעניינו השאלה היא אם הקב"ה יודע מראש מה התוצאה, מדוע הוא רוצה לנסות את האדם. והתירוץ המבואר על זה ברמב"ן סוף פרשת וירא (בראשית כב, א), שם הוא עוסק שם בניסיון העקדה, שהוא כדי שיצא המעשה מכח אל הפועל, להיות לאדם שכר מעשה טוב ולא שכר לב טוב לבד. לפי דברי הרמב"ן, הניסיון הוא איננו בשביל שהקב"ה ידע משהו שהוא לא ידע לפני כן, הוא משמעותי בעיקר מבחינת האדם, מכיוון שעל ידי הניסיון הוא יכול להוציא מתוכו באופן מעשי אפשרות שהייתה טמונה בתוכו, של יצירה ושל התגברות. אך לכאורה, אם עניינו של הניסיון הוא אכן הגשמת הפוטנציאל האנושי, מימוש מעשי של כוח רוחני שהיה בו, דחוק בכאן לשון הפסוק דכאן,

אמיתיות שנובעות מייסורי האדם וממכשוליו. כלומר שדווקא שם גילוי האות והמופת, הגבהת קרנם בהגדלה וריבוי החיות, דווקא במקומות האלו הכל גדל ומצליח, ולכן אומרים "ידינו" דווקא "רמה" כו' (דברים לב, כז), ומגביהין כנשר קרנם, זאת אומרת שלא רק שיש מניעה של החיות, אלא שהחיות הזו הולכת למקומות אחרים, וכשהאדם משווה את עצמו אליהם הניסיון נעשה עוד יותר קשה ומורכב. כלומר אדם יכול לרצות להתקרב לקב"ה ולהיות במניעת הגוף או הממון, ולא זו בלבד שיש לו ניסיונות אלא החיות הולכת דווקא למקומות שבהם אין את הרצון להתקרב לקב"ה.

מעין זה אומרים הגולים במצרים לירמיהו: כאשר עבדנו עבודה זרה היה לנו טוב, ודווקא כאשר התחלנו לחזור בתשובה ולהקשיב בקולך – אז המצב נעשה הרבה יותר גרוע (ירמיהו מד, טו-יט). כך גם מסופר על יהודים פשוטים שומרי תורה ומצוות מחוץ לארץ, ששם היו בונים סוכה אחת ליד בית הכנסת, וכאשר הגיעו למושב מסוים בארץ הרב ניסה לשכנע אותם שכל אחד יבנה סוכה ליד ביתו. למחרת החג הגיע אחד היהודים לרב ואמר לו בכעס גדול: 'בגלל ששיניתי ממנהג אבותיי בגללך, גנבו לי את הסוכה בלילה!'. שוב, הנקודה היא שמעבר לקשיים שיש לאדם כאשר הוא מנסה להתקרב לקב"ה, לפעמים נראה שהחיות הולכת ומתגברת דווקא במקומות אחרים. ומשום כל הקשיים האלו, צריך האדם התגברות יתרה לעמוד בניסיון שלא לחוש

שהיה לה בהתחלה הוויה אמיתית של גילוי אלוקות, יורדת כעת אל תוך הגוף ושם יש לה הסתר פנים. ותכלית ירידתה הוא בשביל הניסיונות שבאין לאדם, שהם מהסתר פנים והסתלקות חיות השפע. במובן הרחב הניסיונות הם תוצאה של הסתר פנים, ולכן עצם הירידה לעולם הזה היא ניסיון גדול. למעשה, הירידה לעולם הזה היא מהות הניסיון של קיומנו בעולם הזה, היא מעין מבנה-על שכל שאר הניסיונות בנויים על גביו, ושהם בעצם מצמצמים עוד יותר החיות והשפע שיוורדים לעולם.

דוגמה אחת לניסיון ולצמצום השפע היא במניעות בריאות הגוף (כמו באיוב שנקרא ניסיון, כמו שכתוב באיוב פרק ד פסוק ב: "הנסה דבר אליך תלאה"). אחד הניסיונות שאיוב נתקבל בהם הוא ניסיון של מחלה, וזהו ניסיון שאותו הוא כבר לא מקבל באהבה. ודוגמה אחרת היא במניעות ממון, וכל זה הוא כדי להסתיר על אור וחיות ה' וקדושתו יתברך, ולהיות מונע מבית ומבחוץ לאדם שבא להתקרב לה' ולעבודתו יתברך. כלומר ניסיונות של בריאות הגוף ושל ממון נובעות מזה שאדם רוצה להתקרב לקב"ה, והם מונעים את זה ממנו ביתר שאת, כי "דרך רשעים צלחה" (ירמיהו יב, א).

וזהו "ובא האות והמופת לאמר נלכה אחרי אלוהים אחרים אשר לא ידעתם, ונעבדם" וכו' (דברים יג, ג). אמנם הפסוק מדבר על נביא שקר, אבל הצמח צדק מסביר שאותו העניין נכון גם בניסיון: נביא השקר איננו רק עושה פרופגנדה, הניסיון איננו רק דמיון, אלא אלו חוויות

לשום מניעה חס ושלום, ובשביל כך באים לו הניסיונות – כדי שיתגבר עליהם. (כמו שכתב הרמב"ן שם, ד"ה 'צדיק יבחן' – צדיק דווקא, כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו כו', יצווה אותו בניסיון כו'). כדי שעל ידי כן יבוא למעלת ומדרגת 'לדעת', דהיינו שיהיה אצלו בחינת דעת והרגשה בו יתברך, בבחינת ראייה והשגה. שהדעת הוא נמשך מבחינת ראייה, וכדכתיב: "אתה הראת לדעת", שהוא מבחינת "מבשרי אחזה" – אחזה ממש.

(ובזה מובן פירוש "כי מנסה כו' אתכם לדעת" כו', דאין הפירוש "לדעת הישכם אוהבים" כו' שיהיה הקב"ה יודע כו', שאיך יתכן שלניסיון הוא צריך כדי לדעת, והלא הכל גלוי לפניו יתברך ונזכר לעיל, אלא הפירוש "כי מנסה כו' לדעת" רוצה לומר שעל ידי זה יבואו ישראל למעלת ומדרגת לדעת). דהיינו כמו שמרגיש את נפשו, כאילו רואה שהיא היא המחיה את הגוף ובלעדה אין לגוף קיום וחיות כו', כך יהא מורגש אצלו כי הוא יתברך חיי החיים, כאלו רואה כו'. (נתבאר כי ירידת הנשמה בשביל הניסיונות, כדי שיתגבר עליהם, ועל ידי כך יבוא למעלת ומדרגת לדעת את ה', בבחינת הרגשה, וזהו "כי מנסה לדעת").

שהרי אם הוא יקיש על כד סדוק ייתכן שהוא יישבר, ולכן אין בכך טעם (בראשית רבה פרשת וירא נה, ב). כך גם מי שהקב"ה יכול להתברר בסוף כבריה שפלה, אולם באופן עקרוני כשהקב"ה מקיש זה מפני שהוא מצפה מהאדם להשמיע צליל של שלמות. מסופר על שליח אחד שלקח סכום כסף גדול והוא אבד, ומיד שנודע לו על כך הוא התעלף, ובכל פעם שהעירו אותו הוא התעלף מחדש. קראו לצדיק שהיה באותו המקום, והוא הבטיח לו שהכסף יחזור אליו, ואכן כך קרה. שאלו אותו איך הוא ידע שהכסף יחזור, והוא ענה שמכיוון שלא מעמידים אדם בניסיון שהוא לא יכול לעמוד בו, והוא ראה שאותו אדם לא מסוגל לעמוד בניסיון שכזה – הוא הבין שהכסף יחזור אליו).

כדי שעל ידי כן יבוא למעלת ומדרגת 'לדעת', כמו שכתוב בפסוק ש"ה' אלוקיכם מנסה אתכם לדעת", אבל לא שהקב"ה ידע אלא שהאדם הוא זה שיגיע לדרגת

לשום מניעה חס ושלום; ועוד יותר מכך, בשביל כך באים לו הניסיונות – כדי שיתגבר עליהם. הניסיון הוא למעשה מכשיר שעל ידי עצירת השפע הוא צריך להביא את האדם לידי גדילה והתגברות, מכיוון שאם האדם עובר את הניסיון הוא מגיע למדרגה הרבה יותר גבוהה. במובן מסוים, מועמד לפניו מכשול כדי שהוא יוכל לדלג עליו, ובהמשך המאמר הנקודה הזו תורחב.

(כמו שכתב הרמב"ן שם, ד"ה 'צדיק יבחן' (תהילים יא, ה) – צדיק דווקא, כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו כו', יצווה אותו בניסיון כו', כלומר שאחת ההשלכות לכך שמטרתו של הניסיון היא להעלות את האדם, היא שלא מעמידים אדם בפני ניסיון שהוא איננו מסוגל לעמוד בו. המדרש ממשיל את העניין לקדר שמקיש על כדים כדי לבדוק אם הם שלמים או שיש בהם סדקים, ושהוא עושה את זה דווקא לכדים שהוא משער שהם שלמים,

יכול להיות בעל מורא כללי ומעורפל, אבל כאשר הוא יצייר לנגד עיניו ציור שלם ההכרה שלו תהיה אחרת לגמרי. זו כמובן לא תמיד צריכה להיות ראייה בעיניים, אך זו כן צריכה להיות התעוררות והשגה בבהירות שכזו. אם כן, מדרגת אהבת ה' היא דהיינו כמו שמרגיש את נפשו כאילו רואה שהיא היא המחיה את הגוף ובלעדה אין לגוף קיום וחיות כו' – כך יהא מורגש אצלו כי הוא יתברך חיי החיים, כאלו רואה כו'. זהו הצד של "מבשרי אחזה אלו-ה'": כשם שהאדם מכיר מתוך גופו את נפשו, כך הוא יכול להכיר את הקב"ה מתוך המציאות, ומהבחינה הזו לדעת את ה' פירושו להכיר ולהרגיש את אמיתותו באותה הבהירות הבלתי אמצעית שבה אנו מרגישים את הווית עצמנו.

(ומסכם הצמח צדק את הפרק הראשון במאמר: נתבאר כי ירידת הנשמה בשביל הניסיונות, כדי שיתגבר עליהם, ועל ידי כך יבוא למעלת ומדרגת לדעת את ה', שידיעה היא איננה אינטלקטואלית ומופשטת, אלא היא בבחינת הרגשה וחויה פנימית ואמוציונאלית. וזהו "כי מנסה ה' אלוקיכם אתכם לדעת", שהניסיון אמור להביא לדעת). מבחינה מסוימת יש כאן טרגדיה: לא רק שהאדם סובל בירידתו לעולם הזה, וכל ירידתו היא איננה אלא ניסיון אחד גדול, אלא שבנוסף לכך הוא מקבל עוד ועוד ניסיונות פרטיים; והמטרה של כל זאת היא שהוא יבוא לידי הכרה שלמה ובהירה יותר, שהוא ישיג יותר בדקות. כאמור, אדם מקבל ניסיונות רק אם הוא זכאי להם, ולכן יכול להיות מישהו שכל ימיו הוא

הידיעה על ידי הניסיון, דהיינו שיהיה אצלו בחינת דעת והרגשה בו יתברך, בבחינת ראייה והשגה. ההתגברות על הניסיון מביאה את האדם לדרגה גבוהה ועמוקה יותר של השגה ושל דעת. שהדעת הוא נמשך מבחינת ראייה, וכדכתיב: "אתה הראת לדעת" (דברים ד, לה), שהוא מבחינת "מבשרי אחזה" (איוב יט, כו) – אחזה ממש. יש הבדל בין דברים שאדם מבין לדברים שאדם יודע, והוא נובע מהשאלה האם מסבירים לו עניין מסוים או שהוא קולט אותו בשלמותו, בהשגה כמעט בלתי אמצעית. כלומר כשאדם יודע דבר מה, אותו העניין נמצא אצלו כמו שאדם רואה דבר מסוים לנגד עיניו, שזו ידיעה עמוקה מהסבר חיצוני שהוא מקבל. במילים אחרות, ידיעה היא השגה בהירה שאיננה נובעת מתיאוריות כלליות אלא מתוך הרגשות והכרה בעניין מסוים. כך יש לפרש את המושג "הראת לדעת": אין הכוונה כאן לראייה של ממש, אלא לידיעה של השגה בהירה ושלמה, שהיא מעין ראייה. (ובזה מובן פירוש "כי מנסה כו' אתכם לדעת" כו', דאין הפירוש "לדעת הישכם אוהבים" כו' שיהיה הקב"ה יודע כו', שאיך יתכן שלניסיון הוא צריך כדי לדעת, והלא הכל גלוי לפניו יתברך וכנזכר לעיל, אלא הפירוש "כי מנסה כו' לדעת" רוצה לומר שעל ידי זה יבואו ישראל למעלת ומדרגת לדעת).

כדי להיות אוהב ה' לא מספיק שהאדם רק ירגיש באופן כללי שהוא בעד העניין, אלא הוא צריך להשיג את האהבה הזו בבחינת וויה אישית ובהירה, עד כדי כך שהוא יוכל להתייחס אליה. גם כשאדם מפחד הוא

ב. והטעם שהניסיונות מביאין את האדם לידי דעת. כי הנה הניסיונות, הגם שירדו בהסתר פנים להיות מסתירים על חיות ה' וקדושתו יתברך, הנה מוסתר בהם חיות אלוקי. כעניין "ה' אמר לו קלל", וכמאמר רבותינו ז"ל: "גלו לבבל שכינה עמהם", שהיא-היא המסתרת ומתלבשת בשר של בבל, להיות הוא המושל ולהיות נתונים תחתיו בגלות. והנה החיות אלוקי שירד מטה-מטה בהעלם והסתר פנים, יסודתו בהררי קודש ממקום גבוה מאוד נעלה, ממדרגות עליונות דקדושה. כנודע ממשל נפילת החומה כו', אלא שנפל וירד מטה מטה בסתר המדרגות. וכשעומד האדם בניסיון ומתגבר נגד כל מונע, אזי קורע כל המסכים המסתירים ומעלימים אור וחיות ה'. ונמצא שיוצא אור וחיות ה' מהעלם אל הגילוי, ונמשך גילוי זה בנפשו להמשיך לה

מוסתרת החיות האלוקית. ודוגמה לחיות האלוקית שיש בניסיון, היא כעניין "ה' אמר לו קלל" (שמואל ב טז, י). כאשר דוד בורח מאבשלום, שמעי בן גרא מקלל אותו קללה נמרצת. אבישי בן צרויה רוצה להרוג אותו, אבל דוד אומר לו לא להרוג אותו מכיוון שה' הוא זה שאמר לו שיקלל את דוד. ודוגמה אחרת לכך שהשכינה נמצאת גם בתוך הניסיון עצמו היא כמאמר רבותינו ז"ל: "גלו לבבל שכינה עמהם" (מגילה כט, א), שהשכינה היא-היא המסתרת ומתלבשת בשר של בבל, להיות הוא המושל ולהיות נתונים תחתיו בגלות. גם הפירוש לדרשה הזו הוא חריף: הצמח צדק איננו מתכוון לפירוש הרגיל שהשכינה נמצאת עם היהודים הגולים אפילו בבבל, אלא שהשכינה נמצאת בהסתר פנים בתוך בבל עצמה, בשר של בבל.

והנה החיות אלוקי שירד מטה-מטה בהעלם והסתר פנים, יסודתו בהררי קודש ממקום גבוה מאוד נעלה, ממדרגות עליונות דקדושה. מקורו של הניצוץ של החיות האלוקית שיורדת להסתר, הוא

בשובה ונחת, אבל זה לא בהכרח סימן טוב עבורו. אחד המשלים שמובאים בהמשך המאמר לניסיון הוא של סכר: כשם שכדי להפיק אנרגיה מנהר יש צורך לעצור אותו ולצבור ולרכז את האנרגיה שלו במקום אחד, וכך הוא יכול להניע עיר או מדינה שלמה, כך הניסיון עוצר את החיים של האדם, אבל על ידי ריכוז הכוחות שלו הוא יכול להגיע למדרגה גבוהה יותר. באותו אופן, כשם שאי אפשר לבנות סכר על גבי נהר שהולך ומתעקל לו וזורם בנחת, כך גם אדם שחיוו הם רגועים ופשוטים הם חיים ללא ניסיונות, מכיוון שהוא איננו יכול להתגבר עליהם.

גם בניסיונות יש חיות אלוקית

ב. כעת הצמח צדק אומר את הדברים באופן חריף יותר. והטעם שהניסיונות מביאין את האדם לידי דעת. כי הנה הניסיונות, הגם שירדו בהסתר פנים להיות מסתירים על חיות ה' וקדושתו יתברך, הנה מוסתר בהם חיות אלוקי. זאת אומרת שגם בתוך הניסיון עצמו, בתוך הדבר המסתיר ובתוך הפורענות,

בסוף ספר 'תולדות יעקב יוסף' יש משל לעניין הזה, למלך שרוצה לבחון אם בני המדינה שלו באמת נאמנים, והוא מלביש את אחד מהשרים בבגדי מלוכה ואומר לו להכריז מרד נגד המלך. בתגובה למרד יש שלושה סוגים של אנשים: יש כאלו שעמדו להילחם נגד השר; יש כאלו שטענו שזה לא משנה להם מיהו שיהיה המלך, מכיוון שבכל מקרה הם יהיו העבדים; ויש את החכמים, שביירו כיצד יכול להיות שיש מי שמורד במלך, והם הצליחו להבין שבעצם המלך הוא זה ששלח את השר (תולדות יעקב יוסף ויקהל, לה). באותו אופן, כשמגיע ניסיון לאדם הוא צריך לבחור כיצד הוא מתמודד אתו: האם הוא קורס תחתיו, האם הוא מצליח להתמודד אתו, או שהוא בכלל מצליח כביכול לחשוף את מערומיו של הניסיון ולגלות שהקב"ה הוא זה ששלח אותו.

אחרי שהאדם כבר עובר את הניסיון, הוא יכול לעצור ולהתבונן במה בעצם קרה כאן. ההסתכלות המחודשת הזו איננה נועדה לומר שהסבל שהוא עבר היה סבל מדומה, מכיוון שהניסיון יכול גם להכיל סבל אמיתי ביותר, אלא היא נועדה לראות כיצד האדם היה לפני הניסיון ולאחריו. אם האדם עבר את הניסיון זאת אומרת שהניסיון הוא כבר איננו רק הסתר של העניין האלוקי, אלא על ידי העמידה בו וההתבוננות במה שקרה אפשר להפוך אותו לנקודת התעוררות והתרוממות, וזהו בעצם המשמעות של קריעת כל המסכים מעל הניסיון. ולכן על ידי זה נמצא שיוצא אור וחיות ה' מהעלם אל הגילוי, ונמשך גילוי זה בנפשו להמשיך לה

מעל ומעבר למקור החיות של הדברים העליונים והקדושים. כנודע ממשל נפילת החומה כו', שכשחומה נופלת, האבנים שהיו הגבוהות ביותר נופלות רחוק יותר, ואילו האבנים הנמוכות נופלות קרוב יותר, או לא נופלות בכלל. באותו אופן, הניצוצות שהיו הגבוהים ביותר נפלו בשבירת הכלים למרחק הגדול ביותר, ולכן הם אלו שמגיעים לניסיונות ומחיים אותם. אם כן, הניצוץ שבניסיון הוא גבוה יותר ויסודו בהררי קודש, אלא שנפל וירד מטה מטה בסתר המדרגות.

ומשכן, כשעומד האדם בניסיון ומתגבר נגד כל מונע, כאשר האדם מצליח להתמודד עם הניסיונות השונים – בין אם זו קללה ובין אם זו מחלה או הפסד, והניסיון הזה איננו מפריע לו, אזי קורע כל המסכים המסתירים ומעלימים אור וחיות ה'. המאבק של האדם בניסיון הוא למעשה מאבק כפול: מצד אחד יש כאן מאבק פרטי, נגד בעיה מסוימת וקונקרטית שאיתה הוא צריך להתמודד, ומצד שני יש כאן מאבק עמוק יותר של האדם במציאות שבה יש חושך והסתר פנים, ובאפשרות שלו לגלות גם שם את האור האלוקי. אם האדם אכן מצליח להתמודד עם הבעיות הללו, כלומר כאשר הוא חושף את האור שיש בתוך הניסיון, הוא למעשה מגלה את החיות שיש בניסיון, ומאותה שעה הניסיון הוא כבר איננו ניסיון. הניסיון הוא משמעותי כל זמן שהוא מסתיר משהו, אבל כאשר מצליחים להתמודד אתו אז הוא כבר מפסיק להיות כזה.

בחינת דעת והתגלות אלוקותו יתברך. וכמו מוצא פי ה' שבמאכל שמחיה את האדם, לפי ששורשו מאוד נעלה, כמו שנתבאר במקום אחר (אלא שזה הניצוץ המלוכש בבחינת הסתר פנים בהניסיון גדול ורם מהניצוץ שבמאכל, שהרי נפל למטה יותר כו', והמבין יבין).

והנה, כמה מיני בחינת ניסיון נזכרו בתורה: האחד, "והאלוקים ניסה את אברהם" (דפרשת וירא), והוא למסור נפשו על ציווי ה'. השני "ושם נסהו" (שמות טו, כה), והוא ענין אם יקבלו היסורים ברצון, דהיינו שלא יתלוננו על היעדר המים, וכן מעניין זה ניסיון דאיוב הנזכר לעיל. השלישי, "כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים" דגבי מתן תורה (שמות כ, כ), ופירש הרמב"ן שזהו ניסיון ממש, אם יוסיפו עבודה על גמולת הטובה.

שמדברת על כל מיני דברים שמועילים ללימוד (הוריות יג, ב), ולכאורה אפשר לשאול: האם לאחר שאדם שותה שמן זית הוא לומד טוב יותר מפני שהוא מוסיף לו את השכל שהיה חסר לו? אלא שהניצוץ הנסתר שבחי, בצומח או בדומם נפל נמוך מאוד בעולם הזה והוא התלבש בחתיכה של כבשה או של עשב, אך שורשו הוא גבוה מאוד, ולכן כאשר האדם מצליח לשחרר אותו, לא זו בלבד שאותו ניצוץ הופך להיות חלק מהאדם, אלא הוא יכול גם להעלות אותו.

(ומעיר הצמח צדק: אלא שזה הניצוץ המלוכש בבחינת הסתר פנים בהניסיון גדול ורם מהניצוץ שבמאכל, שהרי נפל למטה יותר כו', והמבין יבין. הניצוץ שיש בחי, בצומח ובדומם גבוה יותר מהאדם ולכן הוא מחיה אותו, אך הניצוץ שיש בניסיון הוא גבוה לאין ערוך. מדוע? מפני שהעולם החומרי הוא עולם של חולין, כלומר במובן מסוים הוא ניטרלי, ולכן הוא לא מאוד רחוק אלא הוא רק מגושם ונמוך. לעומת זאת, הניסיון הוא לא רק נמוך אלא הוא נמצא בקצה האחר של המציאות, וממילא החיות האלוקית שלו

בחינת דעת והתגלות אלוקותו יתברך. הניסיון הוא סוג מסוים של קליפה, ולכן כאשר מצליחים להסיר את הקליפה אפשר להישאר רק עם מה שיש בפנים, עם האור שיש בתוך הקליפה. משום כך, מי שמצליח להתמודד עם הניסיון מגיע למדרגה גבוהה יותר, שהרי הוא מקבל את הכוח שהיה טמון בתוך ההסתר של הניסיון, בתוך הרוע של הדברים, והוא מצליח לצרף אותו לצד הקדושה; ומכיוון שהכוחות הללו היו במקורם בדרגה גבוהה מאוד, הוא מצליח על ידי כך גם להתעלות בעצמו. הנקודה הזו באה לידי ביטוי גם בקשר של המילה 'ניסיון' למילה 'נס', ובקשר שבין 'התנסות' ל'התנשאות': הניסיון הוא למעשה תהליך של התנשאות של האדם, שבו הוא מטפס ונעשה גבוה יותר.

וכמו מוצא פי ה' שבמאכל שמחיה את האדם, ומדוע המאכל מחיה את האדם? לפי ששורשו מאוד נעלה, כמו שנתבאר במקום אחר. אנחנו אמנם אוכלים דברים שהם נמוכים מאיתנו, אולם בשורשם הם גבוהים יותר – ולכן הם יכולים לפרנס ולהעלות גם אותנו. יש למשל גמרא

ניסיון רגעי אלא הוא ניסיון מתמשך, שממצה מהאדם את כל כוחותיו.

אם כן, הניסיון הראשון הוא של אברהם והוא של מסירות נפש על קידוש השם. הניסיון השני הוא של המים המרים במרה, וכמו שכתוב: "ושם נסהו" (שמות טו, כה), והוא ענין אם יקבלו היסורים ברצון, דהיינו שלא יתלוננו על היעדר המים. וכן מעניין זה ניסיון דאיוב הנזכר לעיל. המדרגה השנייה של הניסיון היא איננה של מסירות הנפש, אלא של קבלת ייסורים באהבה. זאת אומרת שהניסיון כאן הוא בנוגע להתייחסות: לא רק האדם יכול בכלל לקבל את הייסורים בלי להתמוטט, אלא אם הוא יכול לקבל אותם גם בלי להתמרמר.

הניסיון השלישי, הוא "כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים" דגבי מתן תורה (שמות כ, כ), ופירש הרמב"ן שהניסיון שהיה במתן תורה זהו ניסיון ממש, ולא כפי שרוב המפרשים כותבים שזהו ניסיון במובן של התנשאות, והניסיון הוא אם יוסיפו עבודה על גמולת הטובה. זהו כבר ניסיון דק יותר, שיותר קשה לעמוד בו, והוא מעין מה שכתוב במשלי: "ראש ועושר אל תיתן ל" (משלי ל, ח). זאת אומרת שאמנם יש את הניסיון של העוני, אבל גם הניסיון של העושר ושל הטוב הוא קשה. לא מדובר כאן על כך שאדם נעשה טרוד בעסקיו, אלא על השאלה כיצד אדם מגיב כאשר אין לו בעיות, מפני שהרבה פעמים קורה שאדם בלי בעיות נעשה "נמשל כבהמות נדמו" (תהילים מט, יג): כאשר הוא היה מסכן וסבל הייתה לו נשמה יתירה והוא התפלל לקב"ה, אבל

היא בדרגה גבוהה יותר. ממילא, ההתעלות שמגיעה על ידי הניסיון היא גבוהה יותר מזו שמגיעה על ידי המאכל.

חמישה סוגי ניסיונות

כעת עובר הצמח צדק לעסוק בכמה ניסיונות מהתורה. והנה, כמה מיני בחינת ניסיון נזכרו בתורה: האחד, "והאלוקים ניסה את אברהם" (דפרשת וירא) (בראשית כב, א), והוא למסור נפשו על ציווי ה'. כידוע, עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו" (אבות ה, ג), והניסיונות האלו היו דרגה מעל דרגה, כך שהניסיון האחרון של עקדת יצחק הוא האחרון. אבל כאן הצמח צדק מביא את הניסיון הזה, של מסירות הנפש על קידוש השם, דווקא בתור הניסיון הראשון שממנו הוא הולך ועולה; הניסיונות האחרים הולכים ונעשים יותר נפשיים ואמוניים, יותר אידאיים, וגם יותר קשורים לאנשים אחרים, וככל שהניסיון קשור יותר במישהו אחר כך הוא גם נעשה קשה יותר. צד נוסף של קושי שיש בניסיונות הבאים הוא שהם יותר מתמשכים. למשל, על חנניה מישאל ועזריה שמסרו את נפשם למות על קידוש השם בכבשן האש, הגמרא אומרת שאם היו מכים אותם הם היו משתחוים לצלם (כתובות לג, ב). מדוע? מפני שגם אם אדם מסוגל לעמוד אל מול איום המוות, עדיין אין זה אומר שהוא יוכל להתמודד עם כאבים מתמשכים. דוגמה נוספת היא הניסיון של העוני, שבמידה מסוימת יכול להיות גרוע יותר מאשר המוות, מפני שהוא איננו

הרביעי, ענין ניסיון דדוד המלך ע"ה, אם ישבור תאוות היצר כשיבא מעשה לידו, שנקרא גם כן ניסיון, כמו שכתוב: "בחנני ונסני" כו'. החמישי ענין ניסיון הנזכר כאן, "ובא האות והמופת" כו', "כי מנסה" כו', והוא ענין הניסיון שיגביר האמונה בה', ולא יתנענע מאות ומופת דעבודה זרה כו'. וניסיון דגבי מן, הגם שלכאורה הוא על דרך ניסיון השני, כמו שכתוב: "לענתך לנסתך" כו', אך אי אפשר לומר כלל כן, שהכתוב משבח המן – "וטעמו כצפיחית בדבש". אלא הניסיון היה שלא ישאירו ממנו עד בקר ולא יהיו מקטני אמנה כו', לפי זה הוא גם כן על דרך ניסיון דכאן כו'.

הניסיון החמישי הוא ענין ניסיון הנזכר כאן, "ובא האות והמופת" כו' בנוגע לנבואת שקר, עליה נאמר "כי מנסה" אלוקיכם" כו', והוא ענין הניסיון שיגביר האמונה בה', ולא יתנענע ולא יתפעל מאות ומופת דעבודה זרה כו'. הניסיון הזה הוא של מציאות החיים באופן הרבה יותר רחב, והוא בעצם השאלה האם אדם מסוגל לעמוד כנגד כל המבחנים וכל ההוכחות, למרות שהם הולכים בכיוון הפוך משלו.

ומעיר הצמח צדק בדרך אגב: וניסיון דגבי מן, הגם שלכאורה הוא על דרך ניסיון השני, כמו שכתוב: "למען ענתך לנסתך" כו' (דברים ח, ב), כלומר שגם הניסיון של המן היה ניסיון של ייסורים, אך אי אפשר לומר כלל כן, שהכתוב משבח המן – "וטעמו כצפיחית בדבש" (שמות טז, לא). אלא הניסיון היה שלא ישאירו ממנו עד בקר ולא יהיו מקטני אמנה כו', לפי זה הוא גם כן על דרך ניסיון דכאן כו', של נבואת השקר. זאת אומרת שהניסיון של המן לא היה קשור לשינוי הקולינרי של בני ישראל במדבר, אלא הוא נגע לאמונה שלהם, מפני שבכל יום הם קיבלו בדיוק את האוכל לאותו יום, והם לא יכלו לשמור את האוכל למחר – וזהו מבחן של

כאשר הכל טוב אצלו הוא נעשה ממש כאחד מבעלי החיים. במובן מסוים, הניסיון הוא השאלה האם גם בשעת שלוה, גם כשאין מצוקות נפש, האדם יכול להמשיך להתפלל או שהוא פשוט ילך לאכול ולישון.

הניסיון הרביעי, הוא ענין ניסיון דדוד המלך ע"ה, אם ישבור תאוות היצר כשיבא מעשה לידו, שנקרא גם כן ניסיון, כמו שכתוב: "בחנני ה' ונסני" כו' (תהילים כו, ב). מסופר בגמרא שדוד בא בטענות לפני הקב"ה, למה לא מונים אותו יחד עם 'אלוקי אברהם, אלוקי יצחק ואלוקי יעקב'. הקב"ה השיב לו שזה מפני שהם עמדו בניסיון ואילו דוד לא עמד, אז דוד ביקש ממנו – "בחנני ה' ונסני"; הקב"ה אכן מנסה אותו, ודוד לא עומד בניסיון. לענייננו, כשם שיש ניסיונות של מסירות נפש, של קבלת הייסורים ושל קבלת הטובה, כך אדם יכול להגיע גם לניסיון שבו הוא נמצא במצב כזה שהוא כמעט איננו יכול לצאת ממנו. במיוחד בניסיונות היצר, יש נקודה מסוימת שאם האדם עובר אותה הוא כבר איננו יכול לחזור, והשאלה היא מהי בדיוק הנקודה הזו, ומה בדיוק קורה כאשר הוא בכל זאת עובר אותה.

קצבתו, למרות שאין לו ביטחון וודאות בעניין.

אם כן, הצמח צדק מנה כאן חמישה סוגים של ניסיונות: במסירות נפש, בייסורים, בטובה, ביצר ובאמונה; ובהמשך המאמר הוא יסביר כיצד מוציאים את נקודת הקדושה מתוכם, וכיצד הניסיונות הללו מעלים את האדם שנבדק בהם.

***

אמונה. ביסודו של דבר כל אחד מאיתנו רוצה מידה מסוימת של ביטחון – יש כאלו שתולים את ביטחונם בבנק, יש כאלו שאומרים "ישראל בטח בצה"ל עזרם ומגינם הוא", ויש כאלו שתולים בדברים אחרים, שהמשותף לכולם הוא איזושהי תחושת וודאות לגבי העתיד. כיוון שכך, מכיוון שכאשר המן יורד אין שום ידיעה לגבי העתיד, שהרי רק האוכל של היום מגיע, אז זהו ניסיון באמונה בקב"ה – האם האדם מאמין שגם מחר תגיע אליו

חדש!!

**ארכיון חוברות ביאורי החסידות של הרב שטיינזלץ,
לכניסה לאתר סרקו את הברקוד:**

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

**מרכז שטיינזלץ
למד את עמי**

